RABHADH

Freagair gach ceist sna spásanna atá ann dóibh ar an bpáipéar seo.

Scríobh do Scrúduimhir anseo.

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2011

STAIDÉAR IMSHAOIL AGUS SÓISIALTA

ARDLEIBHÉAL

DÉ hAOINE, 10 MEITHEAMH – MAIDIN 9.30 – 11.30

Treoracha d'iarrthóirí:

Freagair **GACH CEANN de na CÚIG** Cheist laistigh

- Ceist 1 *ar na leathanaigh 2, 3, 4 agus 5*
  Freagair na codanna (A), (B) agus (C)
- Ceist 2 *ar na leathanaigh 6, 7, 8 agus 9*
  Freagair cuid (A) nó (B)
- Ceist 3 *ar na leathanaigh 10, 11, 12 agus 13*
  Freagair cuid (A). Ansin freagair cuid (B) nó (C)
- Ceist 4 *ar na leathanaigh 14 agus 15*
  Freagair codanna (A) agus (B)
- Ceist 5 *ar leathanach 16*
  Déan deimhin de ar dtús go bhfuil an léarscáil agus an t-aerfótagraf agat. Freagair na ceisteanna go léir.

Don Scrúdaitheoir amháin:

Ceist	**MARC**
1	
2	
3	
4	
5	
IOMLÁN	
GRÁD	

CEIST 1

24 marc

Freagair GACH ceann de na TRÍ chuid – (A) agus (B) agus (C)

(A) CEISTEANNA ILROGHNACHA **(12 mharc)**

Freagair <u>12</u> de na ceisteanna seo a leanas. Cuir tic (✓) sa bhosca ceart i ngach cás.

Sampla: Is í an chathair is mó in Éirinn ná:

(a)	Gaillimh	☐	(b)	Béal Feirste	☐	
(c)	Baile Átha Cliath	✓	(d)	Port Láirge	☐	(1)

1. Cé acu ceann díobh seo a leanas **NACH** foinse phríomha í?

(a)	beathaisnéis	☐	(b)	fótagraf	☐	
(c)	dírbheathaisnéis	☐	(d)	teastas breithe	☐	(1)

2. An gléas a úsáidtear chun aerbhrú a thomhas ná:

(a)	baraiméadar	☐	(b)	ainéimiméadar	☐	
(c)	teirmiméadar	☐	(d)	scálaí tomhais	☐	(1)

3. Tháinig na Normannaigh go hÉirinn ar dtús:

(a)	sa 12ú haois	☐	(b)	san 8ú haois	☐	
(c)	sa 10ú haois	☐	(d)	sa 15ú haois	☐	(1)

4. Bhí an proinnteach i mainistir cosúil:

(a)	le seomra suí	☐	(b)	le leabharlann	☐	
(c)	le hospidéal	☐	(d)	le bialann	☐	(1)

5. Is í an fharraige atá ar an taobh thoir d'Éirinn ná:

(a)	An Mhuir Thuaidh	☐	(b)	An tAigéan Atlantach	☐	
(c)	Muir Éireann	☐	(d)	An tAigéan Ciúin	☐	(1)

6. Tá bratach na Náisiún Aontaithe:

(a)	gorm agus bán	☐	(b)	dearg, bán agus gorm	☐	
(c)	glas, bán agus dearg	☐	(d)	bán agus dearg	☐	(1)

7. An tsiombail a úsáidtear ar léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis chun stáisiún cumhachta hidrileictrí a thaispeáint ná:

(a)	ciorcal	☐	(b)	na litreacha HP	☐	
(c)	ciorcal le ponc ann	☐	(d)	réalta	☐	(1)

8. Is ionaid iad scoileanna, coláistí agus ollscoileanna:

(a)	don chaitheamh aimsire	☐	(b)	don tionsclaíocht	☐	
(c)	don airgeadas	☐	(d)	don oideachas	☐	(1)

waynenationalforest's Flickr photostream/Creative Commons

9. Ginfidh na painéil dín san fhótagraf thuas leictreachas trí:

(a)	fuinneamh na taoide	☐	(b)	cumhacht na gréine	☐	
(c)	cumhacht na gaoithe	☐	(d)	ola a dhó	☐	(1)

10. An t-ainm a bhí ar an bpríomhfhoirgneamh i gcaisleán cloch ná:

(a)	túirín	☐	(b)	daingean	☐	
(c)	bábhún	☐	(d)	diméin	☐	(1)

11. Ciallaíonn fairsingiú fásaigh:

(a)	iompar i bhfásach	☐	(b)	mianadóireacht i bhfásach	☐	
(c)	lonnú i bhfásach	☐	(d)	leathnú fásaigh	☐	(1)

12. Is éard is mó a bhíonn i limistéar tráchtála ná:

(a)	monarchana	☐	(b)	feirmeacha	☐	
(c)	gnólachtaí	☐	(d)	stáisiúin chumhachta	☐	(1)

13. Cén aois inar thosaigh an Réabhlóid Thionsclaíoch sa Bhreatain:

(a)	an 16ú haois	☐	(b)	an 17ú haois	☐	
(c)	an 18ú haois	☐	(d)	an 20ú haois	☐	(1)

14. Sampla de chaomhnú is ea:

(a)	ró-úsáid	☐	(b)	dúshaothrú	☐	
(c)	athchúrsáil	☐	(d)	diomailt	☐	(1)

(B) MUINTIR AN tSEANSAOIL

AN tSEANRÓIMH, AN tSEANGHRÉIG, AN tSEANÉIGIPT NÓ DOMHAN NA nINCEACH
(6 mharc)

I gcás ceann **AMHÁIN** de na sibhialtachtaí thuas, scríobh faoi cheann **AMHÁIN** de na topaicí seo a leanas:

(a) Nósanna adhlactha
NÓ
(b) Saol mná
NÓ
(c) Tithe
NÓ
(d) Saighdiúir agus a chuid arm

Is í an tsibhialtacht a scríobhfaidh mé uirthi ná ______________________

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

(6)

(C) NA LOCHLANNAIGH <u>NÓ</u> NA CEILTIGH **(6 mharc)**

Freagróidh mé faoi na ____________________________

1. Seachas Éire, ainmnigh **DHÁ** thír ar thaistil na daoine seo chucu.

____ agus ____ (2)

2. Cén fhianaise atá againn gur lonnaigh na daoine seo in Éirinn? Tabhair samplaí sonracha.

____

____

____

____ (4)

CEIST 2

24 marc

Freagair cuid (A) <u>nó</u> (B)

Foinse A
Déan staidéar ar an léarscáil thíos agus ansin freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

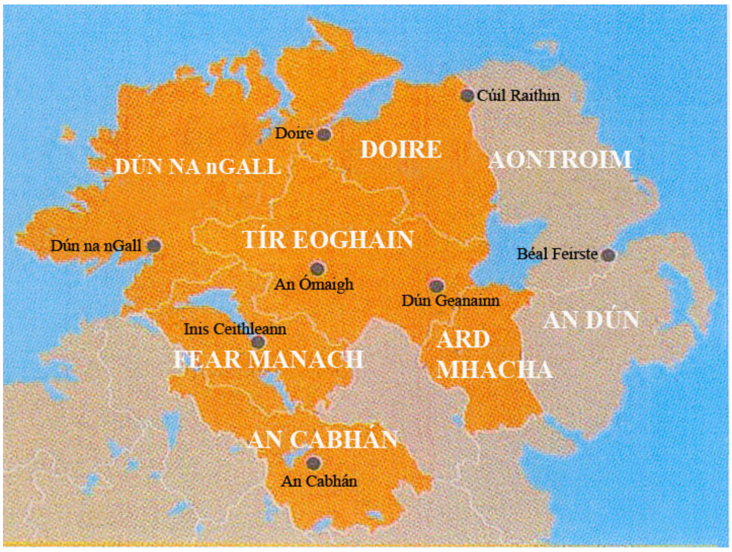

1. Ón léarscáil, ainmnigh **DHÁ** chontae a plandáladh le linn Phlandáil Uladh.

a. ________________________ b. ________________________ (2)

2. Ón léarscáil, ainmnigh **DHÁ** chontae nár plandáladh le linn Phlandáil Uladh.

a. ________________________ b. ________________________ (2)

3. Tabhair **DHÁ** chúis ar tharla Plandáil Ulaidh.

a. ____

____

b. ____

____ (4)

4. Ainmnigh an Rí ar Shasana a bhí freagrach as Plandáil Uladh.

____ (2)

5. Tá roinnt bailte ar an léarscáil seo. Ainmnigh baile amháin díobh agus luaigh **DHÁ** bhealach a raibh tionchar ag Plandáil Uladh ar fhorbairt an bhaile sin.

Ainm an Bhaile: ________________________

a. ____

____

b. ____

____ (4)

Foinse B

Déan staidéar ar an sliocht thíos agus ansin freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

> Thug Francis Bacon an chomhairle seo a leanas chun go mbeadh rath ar phlandáil:
>
> *"Ba chóir gur garraíodóirí, treabhdóirí, saothraithe, gaibhne, siúinéirí, saoir adhmaid, iascairí, foghlaeirí, roinnt poitigéirí (cógaiseoirí), máinlianna, cócairí agus báicéirí iad na daoine a phlandálann tú. Thar aon ní eile, ba chóir stór de bhrioscaí, de mhin choirce, de phlúr, de mhin agus a leithéidí a thabhairt ag an tús, nó go mbeidh arán ar fáil. Maidir le hainmhithe agus le héanlaith, tóg na cinn is lú a bhfuil baol galair ag baint leo agus is tapúla a shíolraíonn; gabhair, coiligh, cearca, turcaithe, géanna, coilm thí agus a leithéidí."*

6. Mínigh an fáth a mbeidís seo a leanas úsáideach chun go mbeadh rath ar phlandáil:

(a) **siúinéir**

____

____

(b) **báicéir**

____

____(2)

7. Cén fáth a gcomhairlíonn Bacon do na plandóirí "brioscaí, min choirce, plúr, min agus a leithéidí" a thabhairt leo ag an tús?

____

____

____(2)

8. Tabhair fáth **AMHÁIN** a gcomhairlíonn Bacon do na plandóirí na hainmhithe agus an éanlaith a luann sé a thabhairt leo.

____

____

____(2)

9. Cén dearcadh atá ag Bacon ar Éirinn? Luaigh pointe **AMHÁIN**.

____

____

____(2)

10. Luaigh deacracht **AMHÁIN** a bhí ag plandóirí nuair a tháinig siad go hÉirinn.

____

____(2)

NÓ

(B) AN BHRASAÍL SA 20ú hAOIS (24 marc)

Foinse A

Déan staidéar ar an léarscáil thíos agus ansin freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

1. Ainmnigh an t-aigéan ar an taobh thoir den Bhrasaíl.____(2)

2. Cén tír Eorpach a raibh an Bhrasaíl mar choilíneacht aici tráth?__________________________________(2)

3. Ainmnigh **DHÁ** thír ar theorainn na Brasaíle.

______________________________________ agus ______________________________________(4)

Déan staidéar ar na fótagraif thíos agus ansin freagair na ceisteanna ina ndiaidh.

Fótagraf A - Is fótagraf é seo den chuid de Sao Paolo ar a dtugtar Vila Sonia.

4. Tugtar favela ar an gcineál lonnaíochta i dtulra an fhótagraif.
Cén fáth a maireann an oiread sin daoine sna favelas i gcathracha na Brasaíle?

____

____

____(4)

Fótagraf B – Seo fótagraf de lonnaíocht san fhoraois bháistí

5. Cén abhainn a bhfaighfeá an cineál lonnaíochta a thaispeántar i **bhFótagraf B** ina habhantrach?

____(2)

6. Cad is díchoilltiú ann?

____(2)

7. Conas a d'fhéadfadh díchoilltiú tionchar a bheith aige ar shaol na ndaoine atá ina gcónaí sa lonnaíocht i **bhFótagraf B**?

____

____

____

____(4)

8. Tabhair **DHÁ** chúis a d'fhéadfadh a bheith ag daoine an lonnaíocht **i bhFótagraf B** a fhágáil chun lonnú sa limistéar a thaispeántar i **bhFótagraf A.**

____

____

____

____(4)

Freagair cuid (A), ansin freagair cuid (B) nó (C)

(A) AN RÉABHLÓID THIONSCLAÍOCH (12 mharc)

Féach ar na foinsí seo agus freagair na ceisteanna ar an leathanach thall.

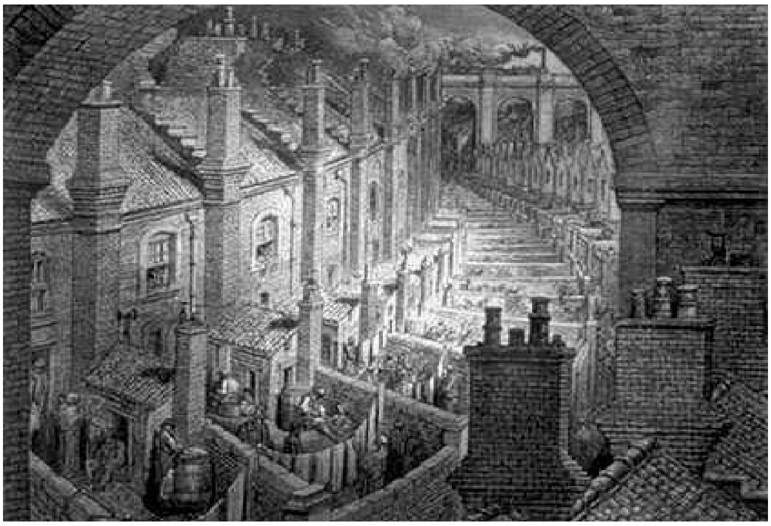

"Over London by Rail" le Gustave Doré

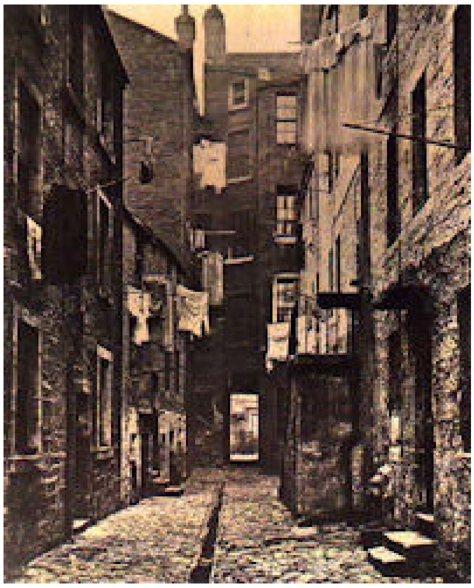

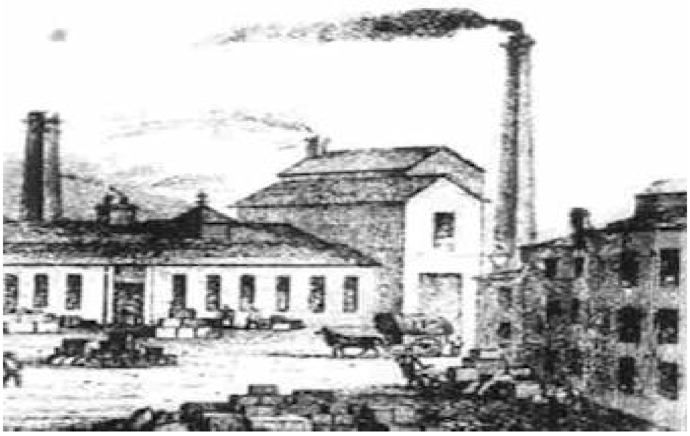

1. Scríobh faoi dhálaí maireachtála i mbailte móra sa Réabhlóid Thionsclaíoch.

(6)

2. Scríobh faoi pháistí mar oibrithe sa Réabhlóid Thionsclaíoch.

(6)

FREAGAIR (B) NÓ (C)

(B) AN CHÉAD CHOGADH DOMHANDA (12 mharc)

Fótograf ó http://www.greatwar.nl

Throid mórán buachaillí faoi aois mar shaighdiúirí ar gach taobh sa Chéad Chogadh Domhanda.Go hoifigiúil, ba é 19 an aois íosta chun dul isteach in Arm na Breataine ach d'inis mórán bréag faoina n-aois.

Is minic a bhí a fhios ag na hoifigigh earcaíochta go raibh na buachaillí ró-óg.

Mhínigh buachaill amháin, 16 bliana d'aois, conas a chuaigh sé isteach san arm: *"D'fhiafraigh an sáirsint earcaíochta díom cén aois a bhí mé agus, nuair a d'inis mé dó, dúirt sé, 'B'fhearr duit dul amach, teacht isteach arís agus malairt scéil a insint dom.' Tháinig mé ar ais, dúirt mé leis go raibh mé 19 agus bhí mé istigh."*

A lán de na saighdiúirí óga seo, buaileadh go dona leis an suaitheadh catha iad.

1. Ainmnigh **DHÁ** arm nua a úsáideadh sa Chéad Chogadh Domhanda.

____ (2)

2. Cén fáth a raibh fonn chomh mór sin ar bhuachaillí óga dul isteach san arm agus troid sa Chéad Chogadh Domhanda? Tabhair **DHÁ** chúis.

____

____

____ (4)

3. Scríobh faoi cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:

a. Cath na Somme
b. Conradh Versailles
c. An saol sna trinsí
d. Suaitheadh catha

____ (6)

<u>NÓ</u>

(C) AN DARA COGADH DOMHANDA **(12 mharc)**

FRITHBHEARTAÍOCHT AGUS PÁIRTÍNIGH

Le linn an Dara Cogadh Domhanda, throid mórán daoine áitiúla san Eoraip i gcoinne airm na Gearmáine i dtíortha faoi fhorghabháil. Bhí siad i ngrúpaí mar Fhrithbheartaíocht na Fraince, Arm Baile na Polainne agus na páirtínigh. Ní i gcónaí a throid siad go díreach i gcoinne na nGearmánach, ach chuidigh siad le saighdiúirí na gComhghuaillithe le gníomhaíochtaí éagsúla.

1. Ainmnigh tír **AMHÁIN** san Eoraip a raibh gluaiseacht ghníomhach frithbheartaíochta aici.

____ (2)

2. Cén fáth, dar leat, ar bhain an ghluaiseacht frithbheartaíochta an oiread sin úsáide as mná agus as buachaillí óga?

____

____ (4)

3. Scríobh faoi na cineálacha gníomhaíochtaí a raibh na trodaithe frithbheartaíochta agus na páirtínigh páirteach iontu.

____

____

____

____

____

____

____

____ (6)

CEIST 4

24 marc

Freagair an DÁ chuid – (A) agus (B).

(A) AN DOMHAN FORBARTHA – CAITHEAMH BIA (12 mharc)

Léigh an t-eolas agus freagair na ceisteanna ar fad thíos.

Tír	% de dhaoine atá murtallach
Na Stáit Aontaithe	30.6
An Ríocht Aontaithe	23
An Astráil	21.7
An Spáinn	13.1
Éire	13
An Iorua	8.3
An tSeapáin	3.2

Eolas ó Shonraí Sláinte an OECD 2005

Fótagraf in úsáid le caoinchead ó Tony Alter.

Ciallaíonn murtall go bhfuil duine i bhFAD róthrom.

1. Mol cúis **AMHÁIN** gur sna Stáit Aontaithe atá an céatadán is mó de dhaoine murtallacha**.**

___

___ (2)

2. Cén fáth, dar leat, a bhfuil leibhéal murtaill an-íseal ag daoine sa tSeapáin?

___

___

___ (4)

3. Caitheann Éireannaigh amach an-chuid bia gach lá. Is féidir leis a bheith chomh hard leis an tríú cuid den mhéid a cheannaímid. Luaigh **TRÍ** rud a d'fhéadfaimis a dhéanamh chun stop a chur leis an diomailt seo.

___

___

___

___

___

___ (6)

(B) AN DOMHAN I mBÉAL FORBARTHA – CAITHEAMH BIA **(12 mharc)**

Léigh an t-eolas agus freagair gach ceist thíos.

Fótagraif tógtha ó thuarascáil an innéacs Dhomhanda ocrais 2008

Déantar an tInnéacs Domhanda Ocrais a oibriú amach trí gach tír faoi leith a sheiceáil chun a fheiceáil:
- cá mhéad duine atá ocrach
- cá mhéad páiste faoi aois 5 atá faoin meáchan ba chóir dó/di a bheith aige/aici agus
- cá mhéad páiste a bhásaigh sula raibh sé/sí 5 bliana d'aois

Dá <u>ísle</u> an figiúr don Innéacs Domhanda Ocrais, is ea is lú an líon daoine atá ocrach sa tír sin.

Tír	An tInnéacs um Ocras Domhanda 1990	An tInnéacs um Ocras Domhanda 2008
Peiriú	19.5	5.6
An Afraic Theas	7.4	6.9
An tSín	11.6	7.1
Gána	24.4	13.9
Uganda	19.9	17.1
An India	32.5	22.7
An tSiombáib	20.2	23.8
An Aetóip	44	31
Poblacht Dhaonlathach an Chongó	25.5	42.7

Ón gcairt seo, is féidir leat a fheiceáil go bhfuil mórán tíortha ag feabhsú, ach ag an am céanna i dtíortha áirithe, tá an t-ocras fós ag dul in olcas.

1. Ainmnigh **DHÁ** thír ina bhfuil níos **<u>lú</u>** ocrais in 2008 ná 1990.

____________________ agus ____________________ (4)

2. Ainmnigh **DHÁ** thír ina bhfuil níos **<u>mó</u>** ocrais in 2008 ná 1990.

____________________ agus ____________________ (4)

3. Ainmnigh **DHÁ** bhealach inar féidir le rialtas nó le muintir na hÉireann cabhrú chun feabhas a chur ar rudaí sna tíortha seo.

____

____

____

____ (4)

CEIST 5

24 marc

Déan deimhin de go bhfuil léarscáil agus fótagraf agat sula bhfreagraíonn tú na ceisteanna seo.

Scrúdaigh Léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis, 1 : 50,000 agus an t-aerfótagraf a thagann leis an bpáipéar seo. Ansin freagair na ceisteanna thíos.

Taispeántar baile Charraig na Siúire agus an ceantar ina thimpeall ar an léarscáil agus san fhótagraf .

1. Ainmnigh an Príomhbhóthar Náisiúnta a thaispeántar ar an léarscáil.

____ (2)

2. Is é an príomhchineál úsáide a bhaintear as talamh in S 40 28 ná ______________________ (2)

3. Tá tú ag an ngalfchúrsa 18 bpoll ag S 402 204, ag féachaint i dtreo bhaile Charraig na Siúire.

(a) Tá tú ag airde ______ méadar os cionn leibhéal na farraige. (4)

(b) Tá fána romhat amach. An bhfuil an fhána réidh nó géar? ______________________ (4)

(c) Is é an ______________________an bóthar réigiúnach atá ag trasnú na fána seo. (4)

4. Agus úsáid á baint agat as an léarscáil agus as an bhfótagraf, ainmnigh an droichead atá suite ar chlé ón lár san fhótagraf.

____ (4)

5. Tabhair cúiseanna gur fhorbair baile Charraig na Siúire ag an láthair seo, dar leat.

____

____

____

____

____

____ (4)